

Το κείμενο της κ. Αικατερίνης Πολυμέρου- Καμηλάκη

(Αναγνώσθηκε κατά τη βράβευση του Παναγιώτη Σαϊνατούδη στα βραβεία Γαστρονόμος 2013)

Θα ήθελα να συγχαρώ τους διοργανωτές αυτής της πολύμοχθης διαδικασίας, τον Γαστρονόμο και τους ανθρώπους που τον διακονούν, μέσα από την οποία διαδικασία αναδεικνύονται οι προσπάθειες των μεμονωμένων ατόμων και των επιχειρήσεων να προβάλουν με σωστό τρόπο τα προϊόντα κυρίως της ελληνικής γης με σεβασμό στον συνάνθρωπο καταναλωτή.

Όταν το 1993 ανέλαβα μια έρευνα για τα Ελληνικά Επώνυμα Τοπικά Προϊόντα», που πήρε σάρκα και οστά το 2000 σε μια τρίγλωσση έκδοση του Ελληνικού Οργανισμού Προώθησης Εξαγωγών, δημιουργώντας ταυτότητες για 264 ελληνικά τοπικά προϊόντα, πολλά από τα οποία σήμερα είναι ΠΟΠ, αξιοποιώντας προηγούμενη έρευνά μου στο υλικό του Κέντρου Λαογραφίας, ήταν η περίοδος που είχαν ξεκινήσει δειλά οι πρώτες ατομικές και εταιρικές προσπάθειες για την αξιοποίηση του θησαυρού της ελληνικής γης, αλλά και οι ανησυχίες για την κατάχρηση της γεωργικής βιοτεχνολογίας με την εξαφάνιση των τοπικών ποικιλιών και την αλόγιστη χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων.

Με δεδομένο ότι σήμερα, σύμφωνα με στοιχεία του ΟΗΕ, καλλιεργούνται στον κόσμο μόνον το 10% των παραδοσιακών ποικιλιών που καλλιεργούνταν πριν από 100 χρόνια, γεγονός καταστροφικό για την βιοποικιλότητα, η προσπάθεια να διατηρηθεί ενεργό αυτό το 10% που έχει απομείνει, οφείλουμε να είναι εντατική και συντονισμένη. Οπωσδήποτε μέρος των πολύτιμων σπόρων άγριων και καλλιεργουμένων συγγενών φυτών έχουν διασωθεί σε τράπεζες γενετικού υλικού αγροτικών ιδρυμάτων του ελληνικού δημοσίου και ιδιωτικών φορέων και βεβαίως στην παγκόσμια τράπεζα σπόρων στο νησί Σπιτσ-μπέργκεν του νορβηγικού αρχιπελάγους Σβάλ-μπαντ που από το 2008 συντηρεί γενετικό υλικό από κάθε γνωστό είδος φυτού της γης. Αυτό σημαίνει ότι αν ποτέ επέλθει μια αντίστοιχη με τον βιβλικό κατακλυσμό ή του Δευκαλίωνα καταστροφή στον πλανήτη Γη η κιβωτός θα διασώσει το γενετικό υλικό για την επόμενη μέρα. Ωστόσο, αυτή η καταστροφή αργή στην αρχή και τώρα με γοργό ρυθμό απειλεί τη βιοποικιλότητα του πλανήτη, πριν από κάθε κατακλυσμό. Τα τελευταία πενήντα χρόνια οι νέες βελτιωμένες ποικιλίες που αρχικά δημιουργήθηκαν από επιστημονικά κρατικά ιδρύματα, πρώτα απ' όλα για λόγους αποδοτικότητας της γεωργίας, έχουν εκτοπίσει σε παγκόσμιο επίπεδο τις εγκλιματισμένες και ανθεκτικές στις ιδιαίτερες συνθήκες τοπικές ποικιλίες. Η ποσοτική παραγωγή και το πολύ καλά οργανωμένο μάρκετινγκ λειτούργησαν καταλυτικά απέναντι στην ποιότητα με αποτέλεσμα να εξαφανιστούν οι ποικιλίες που καλλιεργούνταν από παλιά σε κάθε περιοχή. Τα λιπάσματα και τα φυτοφάρμακα αύξησαν την ποσότητα και την εμφάνιση των προϊόντων αλλά τα υποβάθμισαν ποιοτικά και τα κατέστησαν επικίνδυνα για την υγεία. Στην πατρίδα μας οι τοπικές ποικιλίες διαμορφωμένες από τις ιδιαίτερες κλιματικές, γεωγραφικές, εδαφικές συνθήκες διασώθηκαν μέχρι πρόσφατα και θα μπορούσαν να ξαναδώσουν γεύση στα αγροτικά μας προϊόντα και να υποστηρίξουν την επάνοδο στην γεωργική και κτηνοτροφική απασχόληση νέων.

Οι τράπεζες σπόρων είναι, όπως σωστά έχει τονιστεί, απαραίτητος συμπληρωματικός τρόπος προστασίας της βιοποικιλότητας, σε καμία περίπτωση δεν αντικαθιστά την καλλιέργεια στον αγρό, όπου ο γεωργός έχει τον πρώτο λόγο, όπως συνέβαινε ανέκαθεν. Στον ελληνικό αγροτικό χώρο, όπως διασώζει η λαογραφική έρευνα, ο γεωργός απέδιδε μεγάλη σημασία στην επιλογή, εξασφάλιση και συντήρηση γενετικού υλικού, σπόρων δηλαδή και φυτών, όπως και αναπαραγωγικών ζώων. Ο σπόρος για την επόμενη χρονιά ήταν το πρώτο μέλημά του.

Έτσι για παράδειγμα στα δημητριακά η επιλογή του σπόρου γινόταν στο χωράφι, όπου έμπειροι συγκέντρωναν προσεκτικά τα καλύτερα στάχυα, τα οποία δεν αλώνιζαν, για να μη χτυπηθούν, αλλά έτριβαν με τα χέρια. Τα συντηρούσαν σε ειδικό χώρο με φύλλα συκιάς για τα έντομα. Το ίδιο γινόταν με τα όσπρια, ενώ για τα λαχανικά επιλέγονταν οι καλύτεροι καρποί για σπορίτες και αφήνονταν να ωριμάσουν πάνω στο φυτό. Η επιστροφή στις τοπικές ποικιλίες είναι βεβαίως δύσκολη. Όμως είναι μονόδρομος πλέον σε έναν κόσμο, ο οποίος δεν αντέχει τους νεωτερισμούς στα θέματα αξιοποίησης των φυσικών πόρων. Η συμβολή του Πελίτη, ένα όραμα του εμπνευστή του Παναγιώτη Σαΐνατούδη κι όσων το ενστερνίστηκαν, εδώ και 20 χρόνια, είναι σημαντική, κυρίως γιατί δεν εξαντλείται στην δημιουργία μιας πλούσιας και διαρκώς εμπλουτιζόμενης τράπεζας γενετικού υλικού. Η ενημέρωση του κοινού, με όλα τα προς-φωρα μέσα για το πρόβλημα και οι προτεινόμενες λύσεις μέσα από την ανταλλαγή γενετικού υλικού, αποτελεί την ουσιαστική συμβολή του στην αποτροπή εξαφάνισης παραδοσιακών τοπικών ποικιλιών, στην ενθάρρυνση νέων κυρίως αγροτών να ασχοληθούν συστηματικότερα με τις καλλιέργειές τους και γενικά στην διάσωση σημαντικού γενετικού κεφαλαίου για τις επόμενες γενιές. Συγχαρητήρια θερμά για την πρωτοβουλία, τις προσπάθειες και την σημαντική προσφορά στην βιοποικιλότητα, τη φυσική κληρονομιά της πατρίδας μας.